

Effeithiau mudo diweddar ar ddyrannu tai a gweithrediadau awdurdodau lleol o dan ddeddfwriaeth ddigartrefedd

Astudiaeth mewn chwe awdurdod lleol

Crynodeb gweithredol

Rhagfyr 2009

1 Cyflwyniad

- 1.1 Comisiynwyd y prosiect ymchwil hwn gan Lywodraeth Cynulliad Cymru o ganlyniad i bryderon a fynegwyd yn lleol, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol am lefel y galw am dai a gynhyrchwyd gan aelwydydd mudol¹ mewn ardaloedd penodol (a'r ardaloedd arfordirol a gwledig yn benodol) yng Nghymru.
- 1.2 Ymgwymerwyd â'r ymchwil rhwng Tachwedd 2008 a Gorffennaf 2009 ar ran Llywodraeth Cynulliad Cymru, gan yr ymgynghorwyr Housing + Cymru, a chanolbwyntiodd ar chwe awdurdod arfordirol yng ngogledd a gorllewin Cymru:
- Sir Fôn;
 - Ceredigion;
 - Conwy;
 - Sir Ddinbych;
 - Sir y Fflint; a
 - Gwynedd.
- 1.3 Nodau'r ymchwil oedd sefydlu:
- graddau a natur mudo traws-ffiniol diweddar yn y chwe awdurdod;
 - sut y mynegwyd hyn yn y galw am gymorth gyda thai a wnaed i awdurdodau tai lleol; a'r
 - canlyniadau ar gyfer mudwyr a phreswylwyr mwy hir dymor.
- 1.4 Roedd yr ymchwil yn cynnwys y camau canlynol:
- adolygiad o lenyddiaeth a ffynonellau data;
 - astudiaeth achos o bob awdurdod lleol oedd yn cynnwys y camau canlynol:
 - dadansoddi data ac ystadegau perthnasol;
 - cyfweiliadau gyda swyddogion allweddol;
 - sesiwn ymgynghori gydag aelodau etholedig;
 - dadansoddiad manwl o sampl o ffeiliau a ddewiswyd ar hap o'r blynyddoedd 2005/06, 2006/07 a 2007/08 o:
 - 790 o achosion o ddigartrefedd lle roedd yr awdurdod lleol wedi cyrraedd penderfyniad;
 - 907 o ffeiliau tenantiaid newydd yn byw naill ai mewn tenantiaethau awdurdodau lleol neu mewn tenantiaethau cymdeithasau tai yn dilyn enwebiad gan yr awdurdod lleol².
- 1.5 Mae'r crynodeb gweithredol hwn yn darparu trosolwg o'r casgliadau a'r argymhellion sydd wedi'u cynnwys yn y prif adroddiad.

¹ At ddibenion y prosiect ymchwil hwn, diffiniwyd aelwydydd mudol fel y rheiny sydd wedi symud i mewn i ardal yr awdurdod lleol o fan arall. Gallai hyn fod o awdurdod lleol cyfagos, awdurdod lleol pellennig, neu wlad arall.

² Roedd maint sampl y ffeiliau digartrefedd yn sicrhau bod y dadansoddiad yn cyflawni 95% arwyddocad ystadegol plws neu minws 8.5%. Roedd maint sampl y tenantiaid newydd yn byw yn eiddo naill ai yr awdurdod lleol neu gymdeithasau tai yn sicrhau bod y dadansoddiad yn cyflawni 95% arwyddocad plws neu minws 7.5%.

2 Graddau mudo i'r 'chwe sir'

- 2.1 Rhwng Ebrill 2005 a diwedd Mawrth 2008 amcangyfrifwyd bod ardal y 'chwe sir' wedi ennill 6,300 o bersonau o ganlyniad i fewn-fudo. Mae'r cynnydd mudol net hwn wedi helpu i gynnal poblogaeth yr ardal, ond mae hefyd wedi helpu i guddio colli oedolion iau a chynnydd yn y boblogaeth o oedolion hŷn.
- 2.2 Cafwyd cynnydd sylweddol mewn mudol rhyngwladol i'r DU yn ystod y blynyddoedd diwethaf, ond nid yw gweithwyr mudol wedi dod i ardal y 'chwe sir' mewn niferoedd sylweddol. Ymddengys bod eu heffaith ar y farchnad dai ehangach yn gyfyngedig, ac nid oedd unrhyw dystiolaeth i awgrymu bod gweithwyr mudol o'r tu allan i DU yn cyrchu tai cymdeithasol yn ardal y 'chwe sir'.
- 2.3 Mae mudo rhanbarthol i mewn i Gymru wledig o Loegr drefol wedi bod yn nodwedd gyson dros y degawdau diwethaf ac mae wedi chwarae rôl hollbwysig wrth gynnal poblogaeth Cymru wledig. Mae dadansoddi data swyddogol ar fudo rhanbarthol yn dangos bod ardal y 'chwe sir' yn ffurfio rhan o gefnwlad mudo ardaloedd metropolitan Lerpwl, Manceinion, Birmingham a De Ddwyrain Lloegr.
- 2.4 Bydd mwyafrif helaeth yr aelwydydd mewn-fudol wedi symud o ardaloedd maestrefol cefnog yr ardaloedd metropolitan hyn o dai drutach i rai cymharol ratach perchnogion preswyl mewn cymunedau gwledig. Bydd y grwpiau hyn yn cael effaith ar y galw am dai cymdeithasol drwy gyfrannu at brisiau tai uwch a phrisio allan aelwydydd lleol mewn ardaloedd sydd ar y cyfan yn rhai 'cyflog isel'. Mae'n annhebygol y byddant yn cyrchu'r sector tai cymdeithasol i ddechrau, ond bydd llawer ohonynt o oed ymddeol, a gallai rhai ymhen amser geisio llety cysgodol neu lety oedrannus arall yn ddiweddarach.
- 2.5 Mae swm y llif mudol o ardaloedd dinesig i rai gwledig wedi'i gysylltu'n agos â'r cam yn y cylch economaidd a gwahaniaethau mewn prisiau tai rhwng ardaloedd dinesig a gwledig. Mae felly'n fwy tebygol yn y cyfnod hwn o ddirwasgiad y bydd cyfradd y mewn-fudo i mewn i'r 'chwe sir' yn lleihau dros y tymor byr i'r tymor canolig. Gallai unrhyw ostyngiad mewn prisiau tai yn ardal y 'chwe sir' leihau nifer yr aelwydydd yn gwneud cais am dai cymdeithasol, wrth i dai ddod yn fwy fforddiadwy, ond gallai hefyd wneud yr ardal yn fwy deniadol i bobl o ardaloedd trefol sy'n dymuno symud i dai rhatach.
- 2.6 Mae graddau mewn-fudo rhanbarthol i ardal y chwe sir yn anodd ei bennu'n benodol. Nid yw'r ffigurau swyddogol yn gwbl ddbynadwy, ac yn

debygol o danamcangyfrif mudo i'r ardal yn enwedig ymysg grwpiau penodol o'r boblogaeth.

- 2.7 Mae'n annhebygol bod y boblogaeth o fudwyr nad ydynt yn gweithio yn y 'chwe sir' ac yn benodol yn y 'trefi glan môr' wedi'i thangynrychioli'n sylweddol mewn ffigurau swyddogol, oherwydd mae'r trefi hyn yn cynnwys cronfa gymharol fawr o dai preifat ar osod a llety gwyliau y gall pobl nad ydynt yn gweithio eu cyrchu yn hawdd. Mae'n debygol bod y boblogaeth o fudwyr diweddar³ nad ydynt yn gweithio yn ffurfio cyfran arwyddocaol o alw lleol am dai cymdeithasol, drwy naill ai'r llwybr digartrefedd neu'r llwybr rhestr aros.

3 Ceisiadau digartrefedd gan fudwyr diweddar

- 3.1 Lleihaodd nifer yr ymholiadau digartrefedd a dderbyniwyd gan y 'chwe sir' yn ystod y cyfnod 2005-06 hyd 2007-08, fel y gwnaeth nifer y penderfyniadau digartrefedd a wnaed, a nifer yr aelwydydd y cafwyd eu bod yn ddigartref ac yn gymwys i dderbyn cymorth.
- 3.2 Mae pob awdurdod lleol yn derbyn ceisiadau digartrefedd gan bobl nad oes ganddynt gysylltiad â'r ardal, neu sydd wedi byw yn yr ardal am gyfnod cymharol fyr. I rai ymgeiswyr (e.e. y rheiny sy'n dianc rhag trais ac aflonyddwch) mae'r gofyniad i ddangos cysylltiad lleol yn cael ei hepgor.
- 3.3 Fodd bynnag, mae mudwyr diweddar yn gosod gofynion sylweddol ar wasanaethau digartrefedd yn y 'chwe sir'. Ar draws y 'chwe sir', mae 28.7% o geisiadau digartref gan fudwyr diweddar, ac mae mudwyr diweddar yn cynrychioli 22.8% o aelwydydd y mae awdurdodau lleol yn derbyn y mae ganddynt ddyletswydd lawn i'w cartrefu. Fodd bynnag, gan nad oes astudiaeth gymaradwy wedi'i chynnal mewn man arall yng Nghymru neu'r DU, ni allwn ddweud a yw hyn yn cynrychioli galw uwch neu is o'i gymharu ag ardaloedd eraill y DU.
- 3.4 Nid yw'r lefel hon o alw yn gyson ar draws y 'chwe sir'. Mae'r tri awdurdod sy'n cynnwys 'trefi glan môr cyfnod Fictoraidd' mawr yn profi lefel uwch o alw gan ymgeiswyr digartrefedd sy'n fudwyr diweddar, na'r awdurdodau eraill yn y 'chwe sir'. Mewn un ardal mae mudwyr diweddar yn cynrychioli ychydig o dan draean o ymgeiswyr digartref.
- 3.5 Dilynnodd yr holl swyddogion y rhoddwyd iddynt y gwaith o archwilio a phennu ceisiadau digartrefedd ar draws y 'chwe sir' ganllawiau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cynulliad Cymru wrth gyflawni eu cyfrifoldebau. Mewn perthynas â chysylltiad lleol, dilynnodd pob un y diffiniad gweithio a dderbyniwyd o 'breswiliad arferol' ar gyfer ymgeiswyr

³ Defnyddir y term 'mudwr diweddar' i ddisgrifio person sydd wedi bod yn ardal yr awdurdod lleol am 3 blynedd neu lai.

digartrefedd, h.y. y dylent fod yn breswylwyr am 6 mis o leiaf yn yr ardal yn ystod y 12 mis blaenorol, neu am gyfnod heb fod yn llai na 3 blynedd yn ystod y cyfnod 5 mlynedd blaenorol.

- 3.6 Roedd yr holl randdeiliaid allweddol gafodd gyfweliad ar draws y 'chwe sir' yn teimlo bod cyfnod preswyllo o 6 mis yn gyfnod rhy fyr i bennu cysylltiad lleol. Oherwydd y sector rhentu preifat cymharol fawr yn y 'chwe sir', ac argaeledd gosodiadau gwyliau y tu allan i'r tymor, awgrymwyd ei fod yn gymharol hawdd i rywun symud i'r ardal a, phan nad yw'r llety hwnnw ar gael bellach iddynt fyw ynddo, gyflwyno'u hunain yn ddigartref a dangos cysylltiad lleol. Barn y mwyafrif oedd y dylai isafswm cyfnod preswyllo o 12 mis fod yn ofynnol i ddangos cysylltiad lleol.
- 3.7 Mae gan awdurdodau, er bod yn rhaid iddynt ystyried yr arweiniad, ychydig o ryddid i bennu'r hyn a olygir gan 'breswyliaid arferol'. Gellir awgrymu, drwy fabwysiadu polisi hollgynhwysol i bennu cysylltiad lleol ymgeiswyr digartref, bod awdurdodau lleol yn 'llyffetheirio eu disgresiwn'.
- 3.8 Mewn dau o'r tri awdurdod lleol sy'n cynnwys 'trefi glan môr cyfnod Fictoraidd', awgrymodd randdeiliaid eu bod yn profi dylifiad tymhorol o ymgeiswyr digartrefedd o'r tu allan i'r ardal. Ceir nad yw llawer o'r ymgeiswyr hyn yn ddigartref, ond eu bod yn ceisio defnyddio'r llwybr digartrefedd i gyrchu tai cymdeithasol mewn ardal y maent yn tybio sy'n fwy dymunol. Dangosodd dadansoddiad o ffeiliau digartrefedd fod hwn yn fater bach ond pwysig, gan osod pwysau ychwanegol ar wasanaethau digartrefedd yn yr awdurdodau lleol hyn.

4 Gosodiadau i fudwyr diweddar

- 4.1 Mae nifer y gosodiadau tai cymdeithasol yn ardal y 'chwe sir' wedi lleihau dros y cyfnod 2005-06 hyd 2007-08. Ystyriwyd y cyflenwad cyfyngedig o dai fforddiadwy gan ran fwyaf y rhanddeiliaid yn fater pwysicach nac effeithiau mewnfudo ar argaeledd tai cymdeithasol.
- 4.2 Roedd yr holl randdeiliaid yn cytuno bod problem ddifrifol o ran tybiaeth y gyhoeddus. Cyfeiriodd lawer at bryderon bod gosodiadau yn mynd i 'bobl o'r tu allan' yn hytrach na 'phobl leol', ac roeddent yn teimlo bod hyn yn cael ei atgyfnerthu gan y prinder tai cymdeithasol.
- 4.3 Er bod mudwyr diweddar yn cynrychioli galw sylweddol ar wasanaethau digartrefedd yn y 'chwe sir', ymddengys eu bod yn cael llai o lwyddiant yn cyrchu gosodiadau tai cymdeithasol yn yr ardal. Dim ond 4.3% o osodiadau yn y 'chwe sir' a wnaed i ymgeiswyr nad oedd ganddynt gysylltiad â'r ardal, a gwnaed 6% arall o osodiadau i'r rheiny oedd wedi byw yn yr ardal am 3 blynedd neu lai.

- 4.4 Adroddodd rhan fwyaf yr awdurdodau fod prinder tai i deuluoedd, yn bennaf oherwydd lleihad yn y stoc o ganlyniad i bwrcasau a wnaed o dan yr 'Hawl i Brynu'. Oherwydd lefel uchel y galw am dai i deuluoedd, mae diddordeb mawr mewn cymunedau lleol ynghylch pwy y cânt eu dyrannu iddynt. Roedd llawer o ystadau a fu unwaith o fewn perchnogaeth y cyngor yn llwyr bellach yn ddaliadaethau cymysg yn bennaf, ac roedd rhanddeiliaid yn credu bod hyn yn ychwanegu at y gred bod mudwyr yn byw mewn tai cymdeithasol, lle mewn gwirionedd roedd llawer o'r eiddo bellach o fewn perchnogaeth breifat neu'n cael eu rhentu'n breifat. Fodd bynnag, mae dadansoddiad o ddata gosodiadau yn dangos mai 6% yn unig o dai i deuluoedd gafodd eu gosod i fudwyr diweddar.
- 4.5 Mae darpariaethau cysylltiadau lleol yn nodwedd cynlluniau dyrannu pob un o'r 'chwe sir', ond mae lefel y flaenoriaeth a roddir i bobl gyda chysylltiad lleol yn amrywio'n eithaf sylweddol. Nid yw cynlluniau dyrannu pump o'r 'chwe sir', drwy ddarparu lefel o flaenoriaeth i'r holl ymgeiswyr gyda chysylltiad lleol, yn hytrach na'r rheiny sydd wedi derbyn blaenoriaeth resymol neu ychwanegol, wedi'u fframio o fewn ysbryd y ddeddfwriaeth sydd mewn grym ar hyn o bryd.
- 4.6 Roedd aelodau etholedig mewn rhai awdurdodau yn credu bod cymdeithasau tai yn chwarae rôl allweddol mewn cynorthwyo mewn-fudo, drwy dderbyn niferoedd uwch o bobl o'r tu allan i'r ardal. Fodd bynnag, dangosodd dadansoddiad o'r data fod 9.5% o osodiadau cymdeithasau tai wedi'u gwneud i fudwyr diweddar, o'u cymharu ag 11.2% o osodiadau awdurdodau lleol i fudwyr diweddar.

5 Ystyr 'lleol'

- 5.1 Roedd swyddogion yn teimlo mai ychydig yn unig o effaith y mae mudwyr diweddar wedi'i chael ar ddyrannu tai cymdeithasol. Roeddent yn teimlo bod y darpariaethau cysylltiadau lleol o fewn eu cynlluniau dyrannu wedi esgor ar y canlyniadau bwriadol, ond bod problem ddifrifol ynghylch tybiaeth gyhoeddus a pryderon bod gosodiadau yn mynd i 'bobl o'r tu allan' yn hytrach na 'phobl leol'. Fodd bynnag, roedd llawer o aelodau etholedig â barn wahanol i swyddogion, ac yn teimlo bod effaith mudwyr diweddar wedi atal pobl leol rhag cyrchu tai cymdeithasol, wedi cael effaith andwyol ar y Gymraeg a diwylliant Cymru, ac wedi dod â ffyrdd o fyw dinesig i gymunedau gwledig.
- 5.2 Fodd bynnag, ym mwyafrif yr awdurdodau yn y 'chwe sir', roedd y gair lleol yn golygu gwahanol bethau i wahanol grwpiau. I rai (yn cynnwys llawer o aelodau etholedig ac aelodau'r cyhoedd) mae 'lleol' yn golygu'r gymuned/tref/pentref penodol lle maent yn byw ac yn gweithio. I eraill (swyddogion awdurdodau lleol yn benodol), ac mewn termau statudol, mae'n golygu ffin weinyddol yr awdurdod lleol.

6 Grwpiau a oddefir a'r rhai a oddefir i raddau llai

- 6.1 Ymddengys bod awdurdodau lleol a chymunedau yn fwy goddefgar o rai grwpiau o 'bobl o'r tu allan' nag eraill. Mae'n ddiddorol nodi, er gwaethaf rhanddeiliaid yn siarad am brinder gosodiadau tai cymdeithasol yn yr ardal, yr anawsterau y mae awdurdodau lleol yn eu profi yn cwrdd ag anghenion tai lleol, y problemau a achosir gan osodiadau a wnaed i fudwyr diweddar, a'r 'chwedl ddinesig' am osodiadau a wneir i 'bobl o'r tu allan', ymddengys bod derbyniad sefydliadol a/neu gymunedol ynghylch gosodiadau i gategoriâu penodol o fewnfudwyr.
- 6.2 Yn benodol, ymddengys bod gwell goddefgarwch o aelwydydd mudwyr diweddar hŷn. Nid oedd gan lawer o aelwydydd o'r fath gysylltiad â'r ardal lle rhoddwyd tŷ iddynt, ac ymddengys bod llawer â thŷ digonol mewn ardaloedd eraill. Roedd mwy na thraean o gartrefi a osodwyd i fudwyr diweddar naill ai mewn cynlluniau tai cysgodol neu ffurfiau ar lety a ddyluniwyd i bobl hŷn. Gosodwyd mwyafrif helaeth y cartrefi hyn i fudwyr diweddar â lefel isel o flaenoriaeth, gan awgrymu eu bod yn 'anodd eu gosod', ac felly nid ydynt yn cwrdd ag anghenion tai lleol. Mae hyn yn awgrymu bod awdurdodau wedi dewis datrys yr anawsterau y maent yn eu profi wrth osod y cartrefi hyn drwy eu gosod i aelwydydd mudol, yn hytrach na'u hail-ffurfweddu i gwrdd ag anghenion cymunedau lleol.
- 6.3 Yn rhan fwyaf yr awdurdodau, yr unig ffordd y gall rhywun â chysylltiad lleol cyfyngedig sicrhau tŷ cymdeithasol yw drwy gael pwyntiau digartrefedd wedi'u dyrannu iddynt. Gall tyndra 'estron' yn erbyn 'lleol' hefyd fod yn god ar gyfer dymuniad i beidio gweld llety yn cael ei osod i aelwydydd digartref (p'un ai o'r tu mewn i'r sir neu'r tu allan iddi). Ymddengys yr ystyrir bod aelwydydd digartref yn dod ag ystod o broblemau cysylltiedig gyda hwy (a elwir yn 'ffyrdd o fyw dinesig') a all greu anawsterau i gymunedau lleol bach). Er nad oes amheuaeth bod rhai digwyddiadau amlwg lle mae hyn wedi digwydd, nid oes tystiolaeth ynghylch a yw hon yn broblem eang ei natur.

7 Argymhellion

- 7.1 Argymhellwn fod Llywodraeth Cynulliad Cymru yn gwneud y canlynol:
- cyhoeddi'r cod arweiniad diwygiedig ar ddyraniadau a digartrefedd fel mater brys;
 - sicrhau bod y cod arweiniad diwygiedig yn dyblygu'r cynigion yn 'Fair and Flexible' ⁴ i sicrhau bod awdurdodau lleol:

⁴ Yr arweiniad statudol drafft ar ddyraniadau tai cymdeithasol i awdurdodau lleol yn Lloegr a gyhoeddwyd gan yr Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol ym mis Gorffennaf 2009

- yn gweithio gyda chymunedau lleol i godi ymwybyddiaeth am sut mae tai cymdeithasol yn cael eu dyrannu a'u cynnwys yn natblygu cynlluniau dyrannu tai cymdeithasol;
- yn cynhyrchu gwybodaeth am y cynllun dyrannu sy'n hawdd ei chyrrchu a'i deall;
- yn darparu cyngor i ymgeiswyr am weithdrefnau ar gyfer gwneud dyraniad a sut y caiff ymgeiswyr eu blaenoriaethu o dan y cynllun dyrannu;
- yn cyhoeddi gwybodaeth am osodiadau, yn cynnwys hyd cysylltiadau tenantiaid newydd ag ardal yr awdurdod lleol;
- sicrhau bod yr arweiniad yn nodi'n glir sut mae cysylltiad lleol yn gweithredu yng nghyd-destun cynlluniau dyrannu awdurdodau lleol;
- sicrhau bod yr arweiniad yn darparu mwy o eglurder ar yr hyn a olygir gan 'breswylad arferol' yng nghyd-destun gwneud penderfyniadau ar ddigartrefedd;
- hyrwyddo a chefnogi darparu hyfforddiant manwl i swyddogion digartrefedd (yn enwedig mewn awdurdodau lleol sy'n profi lefelau galw uchel gan fudwyr diweddar) ar yr hyn a olygir gan gysylltiad lleol;
- ystyried defnyddio ei phwerau i gynyddu diffiniad cysylltiad lleol o 6 mis i 12 mis, os bydd ymchwil pellach yn dangos nad yw'r newidiadau a gyflwynwyd yn yr arweiniad diwygiedig wedi cael yr effaith ddymunol.

7.2 Yn nhermau eu rôl tai strategol, argymhellwn fod awdurdodau lleol yn mabwysiadu ymagwedd 'marchnad dai gyfan' i fynd i'r afael â'r diffyg tai fforddiadwy. Yn benodol rydym yn argymhell y dylai awdurdodau:

- fabwysiadu ymagwedd strategol at ddyfodol llety galw isel (e.e. unedau cysgodol) i fwyafu ei ddefnydd a sicrhau ei fod yn cael ei ffurfweddu i ymateb i'r angen am dai;
- cynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy a sicrhau eu bod yn fforddiadwy at y dyfodol;
- gwella mynediad i dai o ansawdd da yn y sector rhentu preifat drwy ddatblygu cynlluniau gosodiadau cymdeithasol, hyrwyddo cynlluniau achredu landlordiaid a darparu cymhellion ariannol i landlordiaid preifat i ddod â'u heiddo i fyny i safon uchel;
- datblygu strategaethau cartrefi gwag er mwyn dod â chartrefi gwag yn ôl i mewn i ddefnydd yn y sector preifat;
- sicrhau bod polisïau ac arferion yn eu lle i fwyafu'r defnydd o dai cymdeithasol presennol, yn cynnwys gwella ar y cyfnodau y mae eiddo yn wag, a mentrau i ryddhau ffurfiau prin ar eiddo (e.e. cymhellion i annog rhyddhau cartrefi i deuluoedd nad ydynt yn llawn, darparu disgowntiau symudol i alluogi tenantiaid sy'n byw mewn mathau o dai prin i symud i mewn i dai perchnogion preswyl).

7.3 Yn nhermau eu swyddogaeth ddigartrefedd, argymhellwn fod awdurdodau lleol yn:

- dyrannu adnoddau staffio digonol, yn cynnwys staff rheoli goruchwylol, i'r swyddogaeth ddigartrefedd i sicrhau bod ansawdd gwneud penderfyniadau a chofnodi yn parhau i wella;
- darparu digon o hyfforddiant manwl i staff sy'n ymwneud â'r broses gwneud penderfyniadau ar ddigartrefedd i sicrhau eu bod yn gallu gwneud penderfyniadau gwybodus a diogel;
- sicrhau bod staff sy'n ymwneud â'r broses gwneud penderfyniadau ar ddigartrefedd yn defnyddio'u disgresiwn yn llawn i ddiffinio 'cysylltiad lleol' wrth ystyried eu dyletswydd ddigartrefedd statudol.

7.4 Yn nhermau eu swyddogaethau dyrannu, argymhellwn fod awdurdodau lleol yn:

- adolygu eu polisiâu dyraniadau i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r fframwaith deddfwriaeth bresennol, ac yn mynd i'r afael â meysydd lle ceir diffyg cydymffurfio fel mater brys;
- darparu arweiniad syml i ddyrannu tai cymdeithasol i'r holl ymgeiswyr am dai, gan egluro sut mae landlordiaid yn blaenoriaethu rhwng gwahanol grwpiau o ymgeiswyr;
- gweithio'n agos â phartneriaid cymdeithasau tai i sicrhau bod trefniadau enwebu priodol yn eu lle ac y cydymffurfir â hwy, a bod deilliannau yn cael eu monitro;
- ystyried sefydlu cofrestri tai cyffredin gyda phartneriaid cymdeithasau tai, os nad yw'r rhain yn eu lle eisoes;
- ystyried sefydlu cynlluniau dyrannu cyffredin gyda chymdeithasau tai partner, fel ffordd o symleiddio'r broses ddyraniadau i ymgeiswyr;
- gweithio gyda phartneriaid cymdeithasau tai i sefydlu deilliannau gosodiadau ar gyfer yr ardal drwy gofnodi cyfran y gosodiadau a wneir i:
 - aelwydydd oedd â chysylltiad hirsefydlog â'r ardal;
 - aelwydydd oedd yn fudwyr diweddar i'r ardal;
 - aelwydydd nad oedd ganddynt gysylltiad â'r ardal;
- cyhoeddi'r wybodaeth am ddeilliannau gosodiadau yn flynyddol mewn fformat hygyrch a hawdd ei ddeall;
- achub ar bob cyfle i wella dealltwriaeth o fewn y gymuned leol o bolisiâu a deilliannau dyrannu tai cymdeithasol.

7.5 Rydym yn argymhell bod cymdeithasau tai yn:

- adolygu eu polisiâu dyraniadau i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r gofynion deddfwriaethol a rheoleiddiol presennol, ac yn mynd i'r afael â diffyg cydymffurfio fel mater brys;
- gweithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod trefniadau enwebu priodol yn eu lle ac y cydymffurfir â hwy, a bod deilliannau yn cael eu monitro;
- ystyried gweithio gydag awdurdodau lleol i sefydlu cofrestri tai cyffredin a chynlluniau dyrannu cyffredin, fel ffordd o symleiddio'r broses ddyraniadau i ymgeiswyr;

- gweithio gyda phartneriaid awdurdodau lleol i gofnodi cyfran y gosodiadau a wneir yn yr ardal i:
 - aelwydydd oedd â chysylltiad hirsefydlog â'r ardal;
 - aelwydydd oedd yn fudwyr diweddar i'r ardal;
 - aelwydydd nad oedd ganddynt gysylltiad â'r ardal.